30ες Νύχτες Πρεμιέρας: διάφοροι προβληματισμοί, φιλμικές προτάσεις και μια εφιαλτική πραγματικότητα στο προσκήνιο

Οι Νύχτες Πρεμιέρας είναι ένα φεστιβάλ που ορίζεται από το ίδιο του το όνομα. Μια εκλογή από τα πιο βαριά ονόματα και τις πιο «μεγάλες» ταινίες του καλλιτεχνικού κινηματογράφου, μέσα από τα επίσημα προγράμματα των πιο φημισμένων παγκόσμιων φεστιβάλ (Κάννες, Βερολίνο, Βενετία, Σαν Σεμπαστιάν κ.α.) της κάθε φορά χρονιάς, μετατρέπονται για 12 ημέρες σε ένα ογκώδες σύνολο κάνοντας την πρεμιέρα τους στην Αθήνα, ανοίγοντας έτσι τη νέα κινηματογραφική σεζόν.

Κύριο μέλημά του δεν είναι η ανακάλυψη νέων καλλιτεχνικών φωνών (πέρα από κάποιες ταινίες του Διεθνούς Διαγωνιστικού και του Διεθνούς Διαγωνιστικού Ντοκιμαντέρ και ίσως κάποιες ακόμα ξέμπαρκες), ούτε προτείνει κάτι νέο που δεν έχει ήδη προταθεί. Αυτό που καταφέρνει είναι να δίνει τη δυνατότητα σε ένα μέρος του ελληνικού κοινού να έρθει σε πρώτη επαφή με ό,τι πιο βαρύγδουπο και αναγνωρίσιμο έχει παραχθεί. Το φεστιβάλ σε προσκαλεί να παρακολουθήσεις εντατικά και σε πολύ μικρό διάστημα, ό,τι θα μπορέσει να παρακολουθήσεις τους επόμενους μήνες.

Η τάση που το φεστιβάλ προάγει είναι, σε κάπως αόριστη κλίμακα, η επαφή με το κινηματογραφικό γεγονός και η σχέση με τη σκοτεινή αίθουσα. Συγκεντρώνει, για τον σκοπό αυτό όπως είπαμε, τον πιο «σίγουρο», εμπορικά και αισθητικά, art κινηματογράφο της εποχής. Δεν είναι αναγκαστικά κακό αυτό, αντιθέτως είναι πραγματικά πολύ χρήσιμο, ωστόσο καλό είναι να γνωρίζουμε τον ιδιαίτερο χαρακτήρα του και τις προβληματικές που εξαιτίας και αυτού παράγονται.

Κάθε κινηματογραφικό φεστιβάλ κατασκευάζει τάσεις. Οι προτάσεις του έχουν θεσμική βαρύτητα και ικανότητα να ορίζουν το βλέμμα, το γούστο, τα «θέλω» του κοινού. Κατοχυρώνουν θέση στα πράγματα και προετοιμάζουν το επόμενο έδαφος. Η τελική επιλογή των ταινιών που προβάλλονται, οι χώρες από τις οποίες αυτές προέρχονται, οι θεματικές που αναδεικνύονται (ή όχι), τα τμήματα τα οποία έχει (για παράδειγμα, το τμήμα *Μετά τα μεσάνυχτα* με ταινίες τρόμου που είναι ένα κινηματογραφικό είδος με ιδιαίτερη άνθιση το τελευταίο διάστημα και από b movie επιλογή μετατρέπεται όλο και περισσότερο σε mainstream φεστιβαλικό προϊόν), παράγει τάσεις και τις ανάλογες προσδοκίες στο κοινό. Το εκπαιδεύει και το συνηθίζει στο ποιο σινεμά θεωρείται σημαντικό, ενδιαφέρον, ποιοτικό, καλλιτεχνικό. Στο πώς πρέπει να αντιλαμβάνεται ο θεατής το κάθε φορά κινηματογραφικό παρόν ή, με άλλα λόγια, σε ποιο οφείλει να πάει για να δηλώνει

κινηματογραφικά up to date.

Σαφώς, λοιπόν και υπό αυτούς τους όρους, ενώ παράγει μια αισθητική πρόταση προσεγγίζοντας το σινεμά ως τέχνη και μόνο, δεν είναι σίγουρο ότι καλλιεργεί στο κοινό την αντίληψη πως αυτό δεν θα έπρεπε να είναι μια υπόθεση μιας-δύο εβδομάδων αλλά αντιθέτως μια ετήσια καλλιτεχνική δραστηριότητα, ένας συγχρωτισμός με κοινωνικό χαρακτήρα και τα φεστιβάλ μια μορφή προώθησης, εν γένει, του παγκόσμιου σινεμά, με τις διαφοροποιήσεις του, τις αμφίβολες ή και τις σημαντικές στιγμές του και κυρίως της ανάπτυξης της συζήτησης στη βάση αυτής της διαδικασίας. Της ζύμωσης, δηλαδή, ιδεών σε συλλογικό επίπεδο με αφορμή κάποια έργα τέχνης. Δε δημιουργείται, δηλαδή, μια κινηματογραφική κοινότητα ή, σωστότερα, δημιουργείται μια κοινότητα αλλά χωρίς κοινοτικά χαρακτηριστικά. Συντηρείται ή αναπαράγεται η νοοτροπία του μεμονωμένου θεατή και της «παρεμπιπτόντως» θέασης καλλιτεχνικών προϊόντων.

Όταν σαν φεστιβάλ έχεις μια τεράστια γκάμα κυρίως από «σίγουρες» ταινίες ως επιλογές, σαφώς και δεν δίνεις τη δυνατότητα σε έναν άλλον κινηματογράφο (πιο ανεξάρτητο, πιο ιδιαίτερο, πιο πρωτόλειο, πιο αβράβευτο, πιο άγνωστο, από χώρες χωρίς φημισμένη ή και διαδεδομένη κινηματογραφική παραγωγή κ.λπ.) να ακουστεί η φωνή του. Δεν ανακαλύπτεις νέους δημιουργούς που τα κεντρικά παγκόσμια φεστιβάλ απέρριψαν. Δεν δίνεις τον αναγκαίο χώρο για διεύρυνση των θεματικών, των ιδεών και των εκφραστικών και αισθητικών δυνατοτήτων τους που αυτές ενέχουν. Αναπαράγεις μια κατοχυρωμένη ιστορία. Δεν στρώνεις το έδαφος για μια νέα, για λοξοδρόμηση από το κυρίαρχο, για πειραματισμούς στο αχαρτογράφητο.

Όταν επίσης αυτοπροτείνεσαι, ως ένα μεγαλεπήβολο one time event, δημιουργείς ή και συντηρείς, στο κυρίαρχο πνεύμα της εποχής, μια συμπεριφορά στο κοινό αποσπασματική, και επιπλέον mainstream ύφους, τη στιγμή που υπάρχει όλο και περισσότερο ανάγκη για σεμνή καλλιτεχνική προσέγγιση, για ανάδειξη της σύγχρονης τέχνης μέσω της ουσιαστικής διάχυσής της σε όσους περισσότερους γίνεται. Η μαζική προσβασιμότητα δεν αποτελεί ένα τυπικό κριτήριο αλλά πρέπει να έχει ποιοτικά χαρακτηριστικά. Δεν είναι ζήτημα επίδοσης, δεν είναι άλλη μια δουλειά, δεν χρειάζεται να τρέχεις να προλάβεις, να τρέχεις να καταναλώσεις.

Πόσες ταινίες να δει κάποιος, ποιες να επιλέξει, πόσο χρόνο να δώσει και με τι όρους να το κάνει αυτό; Και πόσα χρήματα θα χρειαστεί; (Το εισιτήριο θα έπρεπε να είναι πολύ πιο φθηνό: άλλωστε, το σινεμά δεν αποκτάει αίγλη μέσω της τιμής του όπως γενικότερα το σινεμά δεν έχει ανάγκη γοήτρου και αύρας όσο αίθουσες, όσο όλο και περισσότερους θεατές που θα επιστρέφουν σε αυτό για να ευαισθητοποιηθούν συναισθηματικά και διανοητικά). Ακόμα, ωστόσο, κι αν τα καταφέρει κάποιος με τα παραπάνω ερωτήματα και βρει τις ισορροπίες του, ίσως το όλο πράγμα αποδειχθεί τζίφος καθώς δεν θα καταφέρει να κάνει ποτέ του την πολυπόθητη κράτηση: η πλειονότητα των προβολών θα έχουν γίνει στο άψε-σβήσε sold out (και που όντως, ήδη, έχουν γίνει). Ένα φεστιβάλ κινηματογράφου δεν μπορεί να (ανα)παράγει συμπεριφορές black friday.

Έχει, προφανώς, σημασία ως απόκτηση πολιτιστικού «κεφαλαίου» για τον διοργανωτή να φέρνει ό,τι

πιο «σπουδαίο» και τα μεγαλύτερα ονόματα του χώρου αγκαζέ με τα βραβεία τους, ωστόσο, υπό τις παραπάνω συνθήκες και κυρίως με μια και μόνο προβολή για την πλειονότητα των ταινιών (πέραν του διαγωνιστικού που υπάρχει και μια πρόσθετη επαναληπτική), μάλλον παρά ελάχιστοι θα προλάβουν να έρθουν σε κινηματογραφική επαφή μαζί τους. Αυτό μεταφράζεται σε επιτυχία για τον διοργανωτή αλλά ματαίωση για το σινεφίλ κοινό.

Σαφώς όμως το γεγονός αυτό δεν ενδιαφέρει κανέναν καθώς όπως είπαμε αυτός είναι ο χαρακτήρας του. Οι ταινίες που έχουν κάνει sold out θα βρεθούν σύντομα, όπως είπαμε, και στις αίθουσες. Αυτό το status, δηλαδή, το να είναι sold out όπως και ο χρόνος που αυτό συμβαίνει, λειτουργεί ως ένας σημαντικός οικονομικός και στατιστικός δείκτης. Ως promotion (μέσω της ειδησεογραφικής κάλυψης, του talk of the town και του hype) αντλώντας το ενδεχόμενο εισιτήριο για την επιτυχία τους στο άμεσο μέλλον. Αποτελούν, δηλαδή, πιλότους εμπορικής φύσης που διευκολύνουν στο να σιγουρευτούν οι εκάστοτε διανομείς για την επιλογή της ταινίας που αγόρασαν και κατέχουν (και προσφέραν στο φεστιβάλ για μια προβολή), τις τάσεις του κοινού σε μια δεδομένη στιγμή, αποφασίζοντας κάθε φορά, πότε, σε ποιον, που κ.λπ, θα σπρωχτεί το εκάστοτε κινηματογραφικό έργο. Ελέγχεται, με άλλα λόγια, η δυνητική εμπορική της πρόσληψη. Αυτός, άλλωστε, είναι ο στόχος της κάθε πρεμιέρας. Μια πρόβα τζενεράλε εμπορικότητας.

Όλοι αυτοί οι προβληματισμοί δεν μειώνουν στο ελάχιστο τη σημασία των ίδιων των έργων που προβάλλονται, ούτε τις επιλογές εν γένει και τη σημασία που ένα φεστιβάλ με αυτόν τον ορισμένο χαρακτήρα δίνει: το να βλέπουμε καλλιτεχνικό σινεμά και να αναγνωρίζουμε ως κινηματογράφο κυρίως τις καλλιτεχνικές τοποθετήσεις ενώ έχουμε κυριευτεί στην όλο και πιο θεαματική και τηλεοπτικής αισθητικής streaming κατρακύλα, είναι μια πρόταση σοβαρή και ουσιαστική.

*Έτσι δεν μπορούμε να μην μνημονεύσουμε τα αφιερώματα και τις ρετροσπεκτίβες του. Με Ακίρα Κουροσάβα (και 13 ταινίες του) και ανεξάρτητο κινηματογράφο της Βρετανίας της εποχής της «the bitch is dead» Thatcher (με άλλες 13 ταινίες), ικανοποιεί, πράγματι, και πάλι. Αυτές οι 26 ταινίες είναι όλες τους, σχεδόν, μαθήματα κινηματογραφικής αισθητικής και περιεχομένου. Επικυρώνουν, επιπλέον, το γεγονός πως η τέχνη πάντοτε, με τον έναν ή άλλον τρόπο, κοινωνική αποστολή είχε, όπως επίσης πως ενάντια στην ομοιογένεια που ο αμερικάνικος εμπορικός κινηματογράφος οραματιζόταν και επέβαλλε σε όλο το κινηματογραφικό πεδίο και σε όλες τις χώρες (και συνεχίζει να επιβάλλει), γεννιόντουσαν μονίμως εθνικές σχολές, πρωτοπόροι δημιουργοί μέσα από αυτές και out of the box πειραματισμοί και αφηγήσεις.

Ας δούμε, για παράδειγμα, την ταινία DREAMS | ONEIPA (1990) του Ακίρα Κουροσάβα και θα καταλάβουμε ότι τέτοιο σινεμά δεν παράγεται πλέον γιατί ούτε θα μπορούσε να ανήκει, ούτε θα μπορούσε να κατηγοριοποιηθεί σύμφωνα με τα στάνταρ και την περιεχομενική ατζέντα (των δυο-τριών «επιτρεπόμενων» θεματικών) του σύγχρονου εμπορίου τέχνης. Στο έκτο από τα οχτώ επεισόδια-όνειρα, σε αυτήν την απόλυτα προσωπική κατάθεση του Kurosawa για τη ζωή και τον άνθρωπο, και με τίτλο «Το βουνό Fiji στα κόκκινα» βλέπουμε, -με αφορμή έναν ιαπωνικό συμβολισμό λόγω ενός οπτικού φαινομένου του ηφαιστείου Fuji που μοιάζει κόκκινο για λίγη ώρα τα πρωινά-, το

εφιαλτικό όνειρο της ανθρωπότητας να μας τραντάζει: τα πυρηνικά. Που δεν έχουν τίποτα το συμβολικό. Κάπου εδώ, λοιπόν, νιώθω ότι η ίδια η πραγματικότητα ήταν και είναι πάντοτε στο άμεσο, επίκαιρο, επείγον προσκήνιο.

Τέτοιες συγκυρίες (ξανα)ζούμε και το ΚΑΜΙΑ ΑΛΛΗ ΓΗ | NO OTHER LAND (με βραβείο Ντοκιμαντέρ και βραβείο κοινού στο φετινό φεστιβάλ Βερολίνου) δεν μας επιτρέπει να τις ξεχάσουμε, καθώς είναι μια ταινία που αφορά άμεσα όλη την ανθρωπότητα και τον πραγματικό εφιάλτη ενός ενδεχόμενου ολοκληρωτικού πολέμου που βιώνουμε αυτή τη στιγμή που μιλάμε. Η Μέση Ανατολή φλέγεται, η γενοκτονία συνεχίζεται. Το Ισραήλ με την πλήρη στήριξη όλων των δυτικών κρατών προετοιμάζει άμεσα έναν εκτεταμένο όλεθρο. Για τη συγκεκριμένη ταινία οι σκηνοθέτες της (μια ομάδα Ισραηλινών και Παλαιστίνιων) απειλήθηκαν, λίγους μήνες πριν, μετά την προβολή, τη βράβευσή της και τον δημόσιο λόγο τους στο φεστιβάλ Βερολίνου από το δολοφονικό αυτό κράτος. Ναι, το background είναι εξίσου σοκαριστικό με την ίδια την ταινία και την επικαιρότητά της. Και πάλι, αναρωτιέμαι, πώς μπορούμε να δηλώνουμε ένα φιλμικό γεγονός ως σοκαριστικό ενώ η πραγματικότητα την οποία καταγράφει συνεχίζει να παράγει θάνατο και αίμα, όλο και περισσότερο, όλο και πιο διευρυμένα; Συχνά όμως η τέχνη, ευτυχώς, που δεν σιωπά, ευτυχώς που καταγγέλλει κάτω και από τις πιο αντίξοες συνθήκες. Τα εδώ και δεκαετίες εγκλήματα του Ισραήλ, οι αιτίες και οι σχεδιασμοί, η βαναυσότητα και η κτηνωδία του επί παντός επιστητού -και που διάφοροι ακόμα ψάχνουν να επιβεβαιώσουν για να αντιληφθούν και να πειστούν για το τι και ποιος ευθύνεται-, είναι στην οθόνη. Η ταινία αυτή υλοποιήθηκε υπό τις απειλές του ένοπλου στρατού του Ισραήλ. Η κάμερα καταγράφει την καταστροφή της Παλαιστίνης, τον εξευτελισμό και τον θάνατο του λαού της. Ο ήχος καταγράφει τις σφαίρες των κατοχικών δολοφόνων και τις κραυγές των καταπιεσμένων.

Τα εισιτήρια για τις δυο προβολές αυτής της ταινίας από την πρώτη μέρα εξαντλήθηκαν και αυτό σημαίνει κάτι. Είναι, τηρουμένων των συνθηκών, κάπως ενθαρρυντικό. Τα πολιτικά και κοινωνικά αντανακλαστικά του ελληνικού κοινού μοιάζουν να είναι ακόμη ζωντανά, και επιβραβεύουν ηθικά, δίχως ίσως να το κατανοούν άμεσα, τους δημιουργούς της και έναν λαό τον οποίο υπερασπίζονται.

Δεν ξέρω όμως, τι μπορεί να σημαίνουν όλα τούτα, όταν η πραγματικότητα μάς ξεπερνάει, όταν έχουν βαλθεί να υποβάλλουν την ανθρωπότητα στη καταστροφή της.

***Ενδεικτικά κάποιες ταινίες**

το πρόγραμμα βρίσκεται εδώ: https://www.aiff.gr/tmimata_2024/

Διεθνές Διαγωνιστικό

(Ταινίες που έχουν ήδη βραβευτεί στα μεγάλα διεθνή φεστιβάλ)

ΑΠΡΙΛΗΣ | APRIL, Déa Kulumbegashvili, Γεωργία, 134'. Βραβείο στη Βενετία.

ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΣΤΑΧΥΑ | THE RYE HORN, Jaione Camborda, Ισπανία, 105'. Βραβείο στο San Sebastian.

Ο ΓΙΟΣ ΤΟΥ ΕΚΤΕΛΕΣΤΗ | SUJO, Astrid Rondero, Fernanda Valadez, Μεξικό, 126'. Βραβείο στο

Sundance.

VERMIGLIO, Maura Delpero, Ιταλία, 119'. Βραβείο στη Βενετία.

Άλλα τμήματα

(Ταινίες που έχουν ήδη βραβευτεί στα μεγάλα διεθνή φεστιβάλ)

ΚΑΜΙΑ ΑΛΛΗ ΓΗ | NO OTHER LAND, Basel Adra, Hamdan Ballal, Yuval Abraham, Rachel Szor, Παλαιστίνη, 95' (ντοκιμαντέρ). Βραβεία στο Βερολίνο.

ΕΙΜΑΙ ΑΚΟΜΗ ΕΔΩ | I'M STILL HERE, Walter Salles, Βραζιλία, 135'. Βραβείο στη Βενετία.

BLACK DOG, Guan Hu, Κίνα, 110'. Βραβείο στις Κάννες.

Ο ΣΠΟΡΟΣ ΤΗΣ ΙΕΡΗΣ ΣΥΚΙΑΣ | THE SEED OF THE SACRED FIG, Mohammad Rasoulof, Ιράν, 168'. Βραβείο στις Κάννες.

Ταινίες που θα έχουν (προφανώς) ενδιαφέρον

ΦΑΝΤΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ | GHOST TRAIL, Jonathan Millet, 105'. Ταινία έναρξης του τμήματος *Εβδομάδας Κριτικής* στις Κάννες.

ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΙΑΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ | BRIEF HISTORY OF A FAMILY, Lin Jianjie, Κίνα, 99'. Υποψήφια στο Βερολίνο, στο Sundance και βραβείο στο Πεκίνο.

FLOW, Gints Zilbalodis, Βέλγιο-Λετονία, 85' (Animation), Υποψήφια στις Κάννες.

ΣΥΝΝΕΦΟ | CLOUD, Kiyoshi Kurosawa, Ιαπωνία, 123'.

MOTEL DESTINO, Karim Aïnouz, Βραζιλία, 115'. Υποψήφια στις Κάννες.

Ταινίες που (μάλλον) πειραματίζονται

ΑΡΧΙΤΕΚΤΩΝ | ARCHITECTON, Victor Kossakovsky, Γερμανία, 98' (Ντοκιμαντέρ). Υποψήφια στο Βερολίνο.

ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΔΕΝ ΓΙΝΕΤΑΙ | IT DOESN'T GET ANY BETTER THAN THIS, Rachel Kempf, Nick Toti, ΗΠΑ, 83' (Low budget τρόμου)

ΤΟ ΒΟΥΝΟ ΚΑΙ Η ΣΑΒΑΝΑ | SAVANNA AND THE MOUNTAIN, Paulo Carneiro, Πορτογαλία, 77' (Ντοκιμαντέρ). Υποψήφια στο τμήμα *Directors' Fortnight* στις Κάννες.

Σίγουρες επιλογές

(οι οποίες θα έχουν 100% διανομή σύντομα στις αίθουσες)

ANORA, Sean Baker, ΗΠΑ, 139'. Χρυσός Φοίνικας στη Βενετία. Ταινία έναρξης των Νυχτών Πρεμιέρας.

ΤΟ ΔΙΠΛΑΝΟ ΔΩΜΑΤΙΟ | THE ROOM NEXT DOOR, Pedro Almodóvar, Ισπανία, 106'. Χρυσό Λιοντάρι στη Βενετία. Ταινία λήξης των Νυχτών Πρεμιέρας.

MEGALOPOLIS, Francis Ford Coppola, ΗΠΑ, 138'. Υποψήφια στις Κάννες.

THE SHROUDS, David Cronenberg, Καναδάς, 119'. Υποψήφια στις Κάννες.

Info: Το φεστιβάλ πραγματοποιείται από 2 Οκτώβρη ως 14 Οκτώβρη κυρίως στους κινηματογράφους Δαναό, Άστορ, Άστυ, Cinobo Opera (και σε άλλους μη κινηματογραφικούς χώρους) και τα εισιτήρια, γενικά, εξαντλούνται σχεδόν άμεσα. Για πολλές από τις παραπάνω ταινίες, και όσο γραφόταν το παρόν κείμενο, έχουν ήδη εξαντληθεί.

**Ο Χρήστος Σκυλλάκος είναι κριτικός και θεωρητικός κινηματογράφου, εικαστικός, επιμελητής εκδόσεων και εισηγητής σεμιναρίων στη θεωρία και ιστορία του κινηματογράφου. Αντιπρόεδρος της Πανελλήνιας Ένωσης Κριτικών Κινηματογράφου (ΠΕΚΚ) και μέλος της Παγκόσμιας Ομοσπονδίας Κριτικών Κινηματογράφου (FIPRESCI) και του Επιμελητηρίου Εικαστικών Τεχνών Ελλάδας (ΕΕΤΕ).*

*Στη φωτογραφία που συνοδεύει το βουνό Fiji στα κόκκινα βγαλμένο από τα Όνειρα (Dreams, 1990) του Kurosawa.